

Ulosoton vaikutukset työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen velallisten näkökulmasta

Mina Koskenkorva

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Tradenomin tutkinto

Amk-opinnäytetyö

2023

Tiivistelmä

Tekijä(t) Mina Koskenkorva
Tutkinto Tradenomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi Ulosoton vaikutukset työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen velallisten näkökulmasta
Sivu- ja liitesivumäärä 25 + 1
<p>Tämän opinnäytetyön aiheena on tutkia ulosoton vaikutuksia velallisten näkökulmasta heidän työllistymiseensä sekä työllistymishalukkuuteensa nähden.</p> <p>Tutkimushypoteesina on: "Ulosotto vaikuttaa velallisten työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen." Ulosoton vaikutuksista työllistymiseen on tehty valtioneuvoston kanslian ja oikeusministeriön puolesta kaksi eri tutkimusta ja näissä on käsitelty velallisten näkökulmaa hyvin vähän, siksi tämän opinnäytetyön tavoitteena on tehdä tutkimusta ulosoton vaikutuksesta työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen velallisten näkökulmasta.</p> <p>Tietoperustassa tässä opinnäytetyössä käsitellään ulosottovirastoa, ulosottokaarta ja velkajärjestelyä. Nämä aiheet ja käsitteet ovat keskeisessä asemassa opinnäytetyössä ja ne linkittyvät vahvasti toisiinsa. Näiden syiden vuoksi niiden selkeä määrittely on tärkeää tässä opinnäytetyössä. Tutkimuskysymysten tuloksista johtaen opinnäytetyössä käsitellään myös maksuhäiriömerkintöjen vaikutusta ulosottovelallisten työllistymiseen.</p> <p>Tutkimuskysymyksiin vastanneiden anonyymiuden säilyttämisen vuoksi opinnäytetyön tutkimukseen on kerätty vastaajista vain sukupuoli, koulutusaste ja ammatti. Tutkimuskysymyksiin vastanneet henkilöt on löydetty sosiaalisten medioiden avulla. Käytettäessä kvalitatiivista tutkimustapaa saadaan parhaiten velallisten näkökulmat esiin tämän opinnäytetyön tutkimuksessa. Tutkimuskysymykset on esitetty tutkimushaastateltaville aihealueittain, kysymys kerrallaan. Tutkimuskysymyksiä on kolme ja jokaisessa tutkimuskysymyksessä on kaksi tai kolme haastattelukysymystä. Opinnäytetyö aloitettiin keväällä 2023 ja haastattelut toteutettiin marraskuussa 2023.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tuloksista käy ilmi selkeästi, että ulosotossa oleminen vaikuttaa negatiivisella tavalla velallisten työllistymiseen ja työnhakuun. Tuloksista näkee sen, että enemmistö velallisista näkee velkajärjestelyssä ja palkasta vietävässä määrässä kehitettävää. Tutkimuksen tulokset viittaavat myös SAK:n tutkimuksen mukaisen tulokseen siitä, että ulosotossa oleminen vaikuttaa vakavasti velallisten toimeentuloon. Tuloksista käy ilmi, että ulosotto ei vaikuta enemmistöllä velallisista työnhakuhalukkuuteen, vaan suurin osa velallisista haluaa käydä töissä, eikä elää tuilla.</p>
Asiasanat Ulosotto, työllistyminen, velallinen.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ulosotto	3
2.1	Ulosottolaitos ja ulosottovirastot	3
2.2	Ulosottokaari ja velkajärjestely	3
2.3	Tilasto ulosottoveloista Suomessa 2013–2022	4
3	Työllistyminen	6
3.1	Miten ihminen työllistyy?	6
3.2	Pääsytyöttömyyteen työttömien mukaan	7
3.3	Ulosoton ja sen aiheuttaman maksuhäiriömerkinnän vaikutus työnhakuun ja työllistymiseen	9
3.4	Palkanmaksu ja ulosotto	10
4	Tutkimuksen toteutus	13
4.1	Tutkimuksen suunnittelu	13
4.2	Tutkimusmenetelmät ja analysointi	14
5	Tutkimuksen tulokset	15
5.1	Tutkimuskysymys 1: Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymiseen	15
5.2	Tutkimuskysymys 2: Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymishalukkuuteen	15
5.3	Tutkimuskysymys 3: Miten velalliset lähtisivät kehittämään ulosottojärjestelmää	16
6	Pohdinta	18
6.1	Johtopäätökset	18
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	19
6.3	Oma oppiminen	20
	Lähteet	22
	Liitteet	25
	Liite 1. Tutkimuskysymykset ja haastattelukysymykset	25

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheena on selvittää ulosoton vaikutuksia työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen velallisten näkökulmista. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö.

Opinnäytetyössä avataan tietoperustassa käsitteitä aiheista ulosottovirasto, ulosottokaari ja velkajärjestely. Nämä aiheet ja käsitteet ovat keskeisessä asemassa opinnäytetyössä ja ne linkittyvät vahvasti toisiinsa.

Olen valinnut opinnäytetyön aiheen pääaineeni juridiikan aihepiiristä. Olen aina ollut kiinnostunut ulosotosta ja luettuani Valtioneuvoston kanslian (Isotalo, Kanninen, Karhunen, Maczulskij, & Ravaska, 26.5.2021) ja Oikeusministeriön (Salmela 3.3.3022) tutkimukset ulosotosta, huomasin niissä painotuksen olevan mielestäni vähemmän velallisten kokemuksista asian suhteen. Tutkimusidea tähän opinnäytetyöhön on lähtenyt liikkeelle tästä aineistosta, koska tämä innoitti minut tutkimaan ulosoton vaikutuksia työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen velallisten näkökulmista.

Opinnäytetyö tuo esiin velallisten näkökulmia liittyen ulosoton vaikutuksiin koskien heidän työllistymiseensä sekä työllistymishalukkuuteensa.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää ulosoton vaikutuksia työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen velallisten näkökulmista. Tutkimushypoteesina on: "Ulosotto vaikuttaa velallisten työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen."

Tutkimuksen tavoitteena ei ole tutkia ulosottoon johtavia syitä. Opinnäytetyö on rajattu koskemaan opinnäytetyön aihetta koskevia tietoperustan käsitteitä sekä tutkimuskysymyksiä vastauksia teemoittain sekä tutkimuskysymysten tuloksista johtaen myös koskemaan maksuhäiriömerkintöjen vaikutusta ulosottovelallisten työllistymiseen. (Snell 2021)

Opinnäytetyön tyyppi on valittu tutkimuksellisen opinnäytetyö, koska tavoitteena on tutkia ulosoton vaikutuksia työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen velallisten näkökulmista.

Tutkimusmenetelmänä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista menetelmää siksi, että tutkimushaastattelun avulla koin saavani parhaiten yksilöiden kokemukset aiheesta esiin. Surveymonkeyn sivuilla kerrotaan, että laadullisen tutkimuksen tekijät pyrkivät tutkimaan aihettaan syvällisemmin, jotta he saavat tietoja ihmisten vaikuttimista, ajattelutavoista ja asenteista. (Surveymonkey s.a.) Opinnäytetyön tutkimuksessa on painotettu aineiston laatua määrän sijasta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena usein on jonkin ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen. (Günther

& Hasanen s.a) Tämän opinnäytetyön tutkimus on suunniteltu auttamaan ulosottovelallisten työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen liittyvien kokemusten kuvaamista ja ymmärtämistä.

Opinnäytetyössä käytetään tutkimuskysymyksiä, joita on yhteensä kolme. Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymiseen?
2. Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymishalukkuuteen?
3. Miten velalliset lähtisivät kehittämään ulosottojärjestelmää?

Tutkimuskysymykset ovat lajiteltu kolmeen eri tutkimuskysymykseen, joista jokainen sisältää haastattelukysymyksiä. Haastattelukysymykset on johdettu tutkimuskysymyksistä.

Opinnäytetyössä oli tarkoituksena tehdä teemahaastattelut, mutta opinnäytetyön tutkimukseen vastanneiden henkilöiden toiveesta tutkimus toteutettiin haastattelujen sijaan lähettämällä tutkimuskysymykset teemoittain ja haastattelukysymyksiineen kuvana viestillä jokaiselle opinnäytetyön tutkimukseen osallistuneelle.

Tutkimuksessa on haastateltavia neljä, jotta tutkimustuloksiin saadaan luotettavuutta otoskoon mukaan. (Immonen 1.11.2018)

Opinnäytetyön rakenne alkaa johdannon jälkeen tietoperustalla ulosotosta ja työllistymisestä, jonka jälkeen opinnäytetyössä avataan tutkimuksen toteutusta ja tutkimuksen tuloksia. Pohdinta -luvussa käydään läpi mm. johtopäätöksiä.

2 Ulosotto

Ulosotto on osa oikeuslaitoksen toimintaa ja se perustuu lakiin. Ulosotto on velan perintää pakolla. Tuomioistuimet antavat tuomioita veloista ja niiden perinnästä ja mikäli velallinen ei noudata vapaaehtoisesti tuomiota, pannaan tuomio täytäntöön ulosotossa. Eli ensin velasta annetaan tuomio, jonka jälkeen velallinen saa vapaaehtoisen maksukehotuksen. Mikäli velallinen ei noudata tätä maksukehotusta, alkavat pakkoperintätoimet. Ulosotto ja pakkoperintä voidaan toteuttaa erilaisilla perintäkeinoilla, joita ovat: palkan, eläkkeen tai muun toistuvan tulon ja omaisuuden ulosmittaus. (Kuluttajaliitto s.a.)

Suoraan ulosottokelpoisia saatavia ovat sakot, verot ja vakuutusmaksut. (Ulosottolaitos 16.10.2020)

2.1 Ulosottolaitos ja ulosottovirastot

Ulosottolaitos on valtakunnallinen organisaatio, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Ulosottolaitoksella on useita tehtäviä, mm. rahasaatavien perintä. Ulosottolaitos valvoo ulosottotuomioiden täytäntöönpanoa ja se vastaa suoraan ulosottokelpoisten saatavien perinnästä. Rahasaatavien perintä hoidetaan pääasiallisesti valtakunnallisessa perustäytäntöönpanon toimintayksikössä sähköisen perinnän kautta. Sähköinen perintämenetelmä ei edellytä velallisen tapaamista henkilökohtaisesti. (Ulosottolaitos 10.2.2023)

Ulosottolaitos koostuu viidestä, laajan täytäntöönpanon alueellisesta toimintayksiköstä. Jokainen yksikkö vastaa omalla alueellaan vaativimmista täytäntöönpanotehtävistä, kuten ulosotetun omaisuuden myynneistä. (Ulosottolaitos 10.2.2023)

Ulosottolaitoksella on keskushallinto. Keskushallinto kehittää, valvoo ja ohjaa ulosottotoimen hallinnollista puolta. Keskushallinnossa ei voida muuttaa yksittäisissä ulosottoasioissa tehtyjä päätöksiä. (Ulosottolaitos 10.2.2023)

Ulosottolaitoksella on 64 toimipaikkaa Suomessa. (Ulosottolaitos, 16.10.2020)

2.2 Ulosottokaari ja velkajärjestely

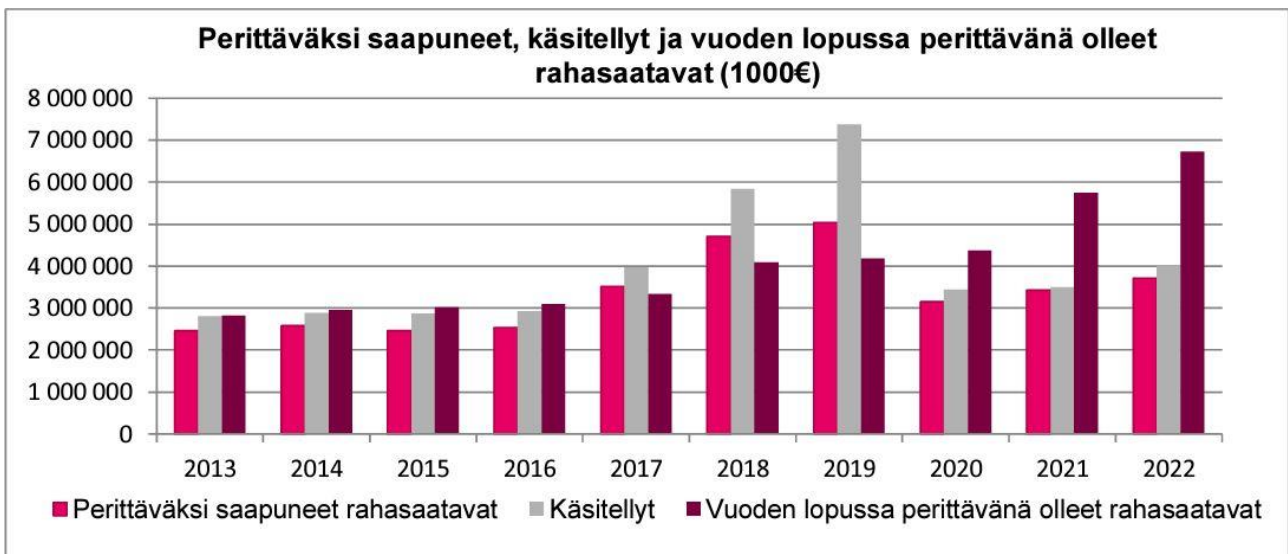
Ulosotosta on säädetty aiemmin ulosottolaissa. Koko ulosottolaki on kumottu kokonaisuudessaan ja nykyään ulosotosta säädetään ulosottokaareissa. Ulosottokaari on tullut voimaan 1.1.2008. (Minilex s.a.)

Velkajärjestelyä haetaan käräjäoikeudesta ja se on velkojen järjestelykeinoista viimeisin vaihtoehto. Velkajärjestelyn saatua velalliselle vahvistetaan maksuohjelma velallisen maksukyvyyn mukaan. Velkajärjestelyn maksuohjelma kestää yleensä kolmesta viiteen vuoteen. Velkajärjestelyn ulkopuolelle ei voida jättää yksittäisiä velkoja, vaan siihen huomioidaan myös velat, joiden velkojana on yksityishenkilö. Maksuohjelmassa on siis mukana kaikki velat ja maksamattomat laskut. Velkajärjestelystä on laki, joka säätelee sitä, nimeltään laki yksityishenkilön velkajärjestelystä. (laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57)

2.3 Tilasto ulosottoveloista Suomessa 2013–2022

Ulosottolaitos on julkaissut tilastoja ulosotosta Suomessa. (Ulosottolaitos, Valtakunnanvoudin kanslia, esikuntayksikkö 27.2.2023)

Tilastoista (kuva 1) käy ilmi, että perittävänä olleet rahasaatavat ovat olleet huomattavassa kasvussa vuodesta 2020. Käsitellyt rahasaatavat ja perittäväksi saapuneet rahasaatavat ovat kasvaneet hiukan.

Kuva 1. Perittäväksi saapuneet, käsitellyt ja vuoden lopussa perittävänä olleet rahasaatavat tilastona (Ulosottolaitos, Valtakunnanvoudin kanslia, esikuntayksikkö 2023)

Perittäväksi saapuneet, käsitellyt ja vuoden lopussa perittävänä olleet rahasaatavat (1000€) yhteensä						
	Perittäväksi saapuneet rahasaatavat	Muutos edellisestä vuodesta	Käsitellyt	Muutos edellisestä vuodesta	Vuoden lopussa perittävänä olleet rahasaatavat	Muutos edellisestä vuodesta
2013	2 463 308	2,3 %	2 807 554	-0,1 %	2 819 298	3,0 %
2014	2 575 824	4,6 %	2 878 665	2,5 %	2 961 622	5,0 %
2015	2 457 068	-4,6 %	2 861 739	-0,6 %	3 014 687	1,8 %
2016	2 528 266	2,9 %	2 932 012	2,5 %	3 090 827	2,5 %
2017	3 510 597	38,9 %	3 971 342	35,4 %	3 339 164	8,0 %
2018	4 700 820	33,9 %	5 837 556	47,0 %	4 093 571	22,6 %
2019	5 045 175	7,3 %	7 379 766	26,4 %	4 182 409	2,2 %
2020	3 158 383	-37,4 %	3 435 014	-53,5 %	4 378 698	4,7 %
2021	3 417 988	8,2 %	3 502 043	2,0 %	5 750 917	31,3 %
2022	3 709 941	8,5 %	4 016 400	14,7 %	6 735 211	17,1 %
Tilastoista on poistettu entisten ulosottovirastojen ja nykyisten täytäntöönpanoyksiköiden välillä tehdyt rahasaatavien siirrot eri vuosien vertailukelpoisuuden varmistamiseksi.						
Huom! Vuoteen 2020 saakka esitetyt rahasummat eivät ole täysin vertailukelpoisia tätä uudempiin tietoihin. Ulosottolaitoksen tilastointijärjestelmän uudistuksen yhteydessä kyseisen tilaston poimintaehdot on päivitetty.						

Kuva 2. Perittäväksi saapuneet, käsitellyt ja vuoden lopussa perittävä olleet rahasaatavat taulukkona (Ulosottolaitos, Valtakunnanvoudin kanslia, esikuntayksikkö 2023)

Kuluneen kymmenen vuoden aikana perittäväksi saapuneet rahasaatavat ja vuoden lopussa perittävänä olleet rahasaatavat ovat taulukon (kuva 2) mukaan tuplaantuneet. Vuoden 2020 taulukkotiedoissa näkyvä pudotus johtuu ulosottolaitoksen tilastointijärjestelmän uudistuksesta, kuten taulukossa on kerrottu.

3 Työllistyminen

3.1 Miten ihminen työllistyy?

Työ- ja elinkeinoministeriön sivuilla kerrotaan, että työ- ja elinkeinoministeriö vastaa työllisyys-, yrittäjyys- ja työvoimapolitiikasta sekä maahanmuuttajien kotouttamispolitiikasta. Ministeriö johtaa, ohjaa ja seuraa sitä, että TE-palvelut toteutuvat kaikkialla Suomessa asiakaslähtöisesti ja tuloksellisesti. Ministeriö myös vastaa julkista työvoima- ja yrityspalvelua koskevasta lainsäädännöstä sekä päättää, mitkä kehittämistavoitteet vaativat laajempia strategisia hankkeita toteutuakseen. TE-toimistot eli työ- ja elinkeinotoimistot ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten eli ELY-keskusten alaista palkkahallintoa. (Työ- ja elinkeinoministeriö s.a.)

Ihmisen jäädessä työttömäksi hän on yhteydessä TE-toimistoon ja hän ilmoittautuu työttömäksi. Mikäli hän hakee työttömyysetuutta, niin TE-toimisto selvittää hänen oikeutensa työttömyysturvaan. Työttömyysturvan maksajana on joko Kela tai työttömyyskassa. TE-toimisto voi auttaa työtöntä työllistymään esimerkiksi palkkatuen avulla. Mikäli henkilön vamma tai sairaus vaikuttaa työllistymiseen, voi TE-toimisto auttaa myöntämällä työolosuhteiden järjestelytukea työnantajalle. TE-toimiston kautta tai itse etsimällä voi löytää myös työkokeilupaikan. Mikäli henkilöllä on erilaisia ammatinvalinta- tai uravaihtoehtoja, niin työkokeilu voi auttaa niiden selvittämistä käytännön työtehtävissä. Useat kunnat ja järjestöt (kuten seurakunnat ja kierrätyskeskukset) tarjoavat usein työkokeilumahdollisuuksia. (Digi- ja väestötietovirasto 29.4.2022) Jos työttömyys on pitkäkestoista, voi henkilö hakea kuntouttavaan työtoimintaan. Se voi parantaa työkykyä ja työllistymismahdollisuuksia. (Digi- ja väestötietovirasto 4.5.2023)

Työllistymistä voi auttaa myös omaehtoinen opiskelu, koulutuskokeilu sekä työvoimakoulutus. TE-toimistot järjestävät useita kursseja, joilla henkilö voi päivittää osaamistaan. Työttömyysetuutta voi saada myös omaehtoiseen opiskeluun, jos henkilöllä on esimerkiksi jäänyt joku tutkinto kesken. TE-toimistot myös tarjoavat uravalmennusta, joka voi auttaa henkilöitä hahmottamaan heille sopivia töitä ja ammatteja. (Kansaneläkelaitos 28.9.2023)

Työtön työnhakija voi myös työllistää itsensä ryhtymällä yrittäjäksi tai kevytyrittäjäksi. Kevytyrittäjäksi ryhtyvä työtön voi saada ensimmäiset 4 kuukautta työttömyysetuuksia, mutta päätoiminen yrittäjä ei voi saada työttömyysetuuksia. (FREE.fi 3.5.2022)

3.2 Pääsyt työttömyyteen työttömien mukaan

SAK on julkaissut haastattelututkimuksen nimellä ”Työttömyyden syyt työttömien näkökulmasta” vuonna helmikuussa 2023. Tutkimus on tehty haastattelututkimuksena ja aineisto on kerätty 20.10.-10.11.2022. Tutkimuksen aineiston analyysissä käytettiin monimuuttuja-analyysia ja tutkimukseen vastasi 763 työtöntä vastaajaa. Tutkimuksessa on paneuduttu myös työttömien toimeentuloon ja tulosten mukaan toimeentulo vaikeutuu, kun työttömyys pitkittyy. Tutkimuksen tulosten mukaan toimeentulon haasteet korostuvat myös enemmän matalasti koulutetuilla. Tutkimuksessa on otettu huomioon myös toimeentulo ja ulosottovelka koulutusasteen mukaan, ja tämän vuoksi koen SAK:n tutkimuksen (SAK 14.2.2023) tärkeäksi opinnäytetyöhöni liittyen.

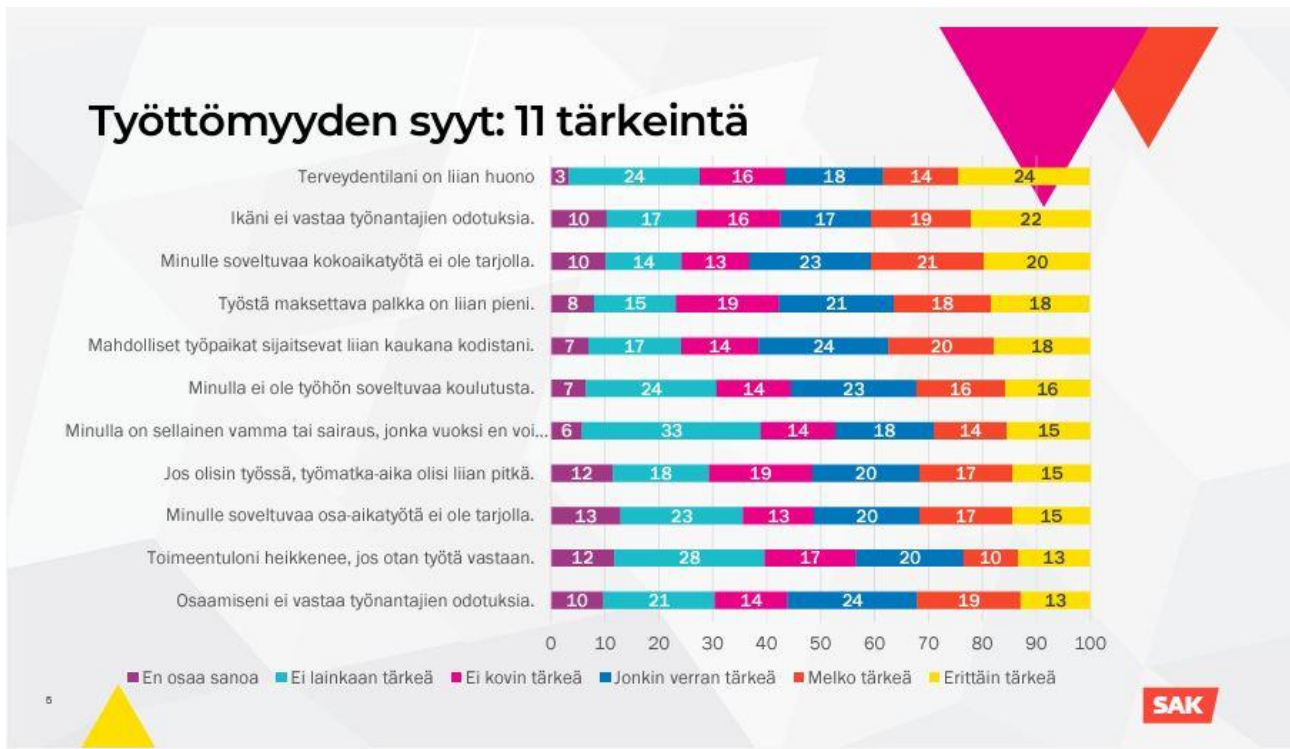

Kuva 3. Ulosottovelka koulutusasteen mukaan (SAK 2023)

Tutkimuksen tuloksista tehdystä kaaviosta (kuva 3) huomaa, että mitä matalampi koulutusaste on, sitä enemmän henkilöillä on ulosottovelkaa. SAK on ehdottanut ulosoton suojaosuuden korottamista parantamaan kaikkein pienituloisempien asemaa vuonna 2022 ja lausuntopyynnössä eduskunnalle SAK mainitsee kiinnittävänsä huomiota itse ulosottomenettelyn kustannuksiin. (SAK 28.7.2022)

Tutkimuksen tulosten mukaan kolme työttömien kokemaa merkittävintä työllistymisen estettä ovat liian huono terveydentila, heidän ikänsä ei vastaa työnantajien odotuksia ja ettei heille soveltuvaa

kokoaikatyötä ole tarjolla. Tutkimuksen tulosten mukaan kaaviossa on esitetty 11 tärkeintä syytä työttömyyteen:

Kuva 4. Työttömyyden 11 tärkeintä syytä (SAK 2023)

Tutkimuksen tulosten kaaviosta (kuva 4) käy ilmi, että syy ”toimeentuloni heikkenee, jos otan työtä vastaan”, on vasta kymmenentenä listassa. Sosiaalisissa medioissa on ollut esillä käsite kannustinloukku ja Katariina Karppisen opinnäytetyössä (Karppinen 2023, 33) kaikki haastateltavat ovat kertoneet tunnistavansa selkeästi ylivelkaantumisen aiheuttamien kannustinloukkujen heikentävän asiakkaiden motivaatiota ottaa työtä vastaan tai hakea työtä aktiivisesti. Karppisen opinnäytetyössään tuotoksena toteutetussa oppaassa avataan käsite kannustinloukusta hyvin: ”Työttömyyteen liittyvistä kannustinloukuista puhuttaessa kannustinloukulla tarkoitetaan yleisesti sellaista tilannetta, jossa työttömän henkilön toimeentuloturvan katsotaan olevan korkea suhteessa saatavilla olevaan palkkaan.” Karppisen opinnäytetyö paneutuu enemmän ylivelkaantumiseen, kuin työttömyyden syihin, kun sitä vertaa SAK:n tutkimuksessa (SAK 14.2.2023) työttömyyden syistä työttömien näkökulmien mukaan ja uskon tämän selittävän sen, miksi kannustinloukut eivät yllä työttömyyden syissä ylipäätänsä kolmeen syyhyn.

3.3 Ulosoton ja sen aiheuttaman maksuhäiriömerkinnän vaikutus työnhakuun ja työllistymiseen

Ulosoton myötä henkilöille merkitään maksuhäiriömerkintä luottotietoihin. Maksuhäiriömerkintä voi vaikeuttaa työn saantia sekä tietyissä tapauksissa sulkea jotain töitä ja työtehtäviä maksuhäiriömerkinnän saaneelta henkilöltä. Luottotietolain (luottotietolaki 11.5.2007/527) mukaan työnantaja saa lain mukaan tarkistaa työnhakijalta luottotiedot, kun työnhakija hakee työpaikkaa, jossa hän käsittelee toisen rahaa tai omaisuutta, tekee merkittäviä taloudellisia päätöksiä tai työskentelee yksityiskodeissa. Työnantaja ei kuitenkaan saa tarkistaa kaikilta työnhakijoilta luottotietoja: vain siinä vaiheessa tarkistaminen on sallittua, kun sopiva ehdokas työpaikkaan on löytynyt. Työhakemuksessa ei tarvitse mainita luottotietoja. Työnhakijan pitää kuitenkin antaa suostumus tarkastukseen ja työnantajan pitää etukäteen ilmoittaa työnhakijalle aikomuksestaan tarkistaa tämän luottotiedot. Työnhakijoilla on oikeus kysyä työnantajalta syy luottotietojen tarkistamiselle. (luottotietolaki 11.5.2007/527)

Nykyisin yhä useammassa työpaikassa tarkistetaan hakijoilta luottotiedot, koska luottotietolain mukaan kriteeriksi riittää esimerkiksi se, että työnhakija hakee kassa- tai asiakaspalvelutyötä. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiltä voidaan tarkistaa luottotiedot monissa eri tehtävissä, koska lyhyet kotikäynnit ovat työskentelyä yksityiskodeissa. Myös turvallisuusalalla luottotietojen tarkistus hakijoilta on välttämätöntä, koska usein vartijan työssä työskennellään kaikkina vuorokauden aikoina ja näin ollen he pääsevät kulkemaan työtehtävissään omilla avaimilla yritysten tiloihin yksin yöaikaan. (Kaukonen 13.10.2022)

Mikäli työnantaja ei tarkista työnhakijalta luottotietoja, niin luottotietomerkintä voi paljastua työn saannin jälkeen palkanlaskijalle, jos osa palkasta lähtee ulosottoon. Takuusäätiön viestintäpäällikön Minna Mattilan mukaan moni työnhakija pelkää maksuhäiriön estävän työn jatkumisen maksuhäiriömerkinnän paljastuttua koeajan tai määräaikaisen työsopimuksen aikana. (Kaukonen 13.10.2022)

Tanja Snell on tutkinut opinnäytetyössään maksuhäiriöiden vaikutusta työllistymiseen. (Snell 2021) Tutkimukseen vastasi 50 henkilöä, jotka Snell löysi Facebook -palvelussa suljetusta ryhmästä nimeltä Velallisten Tukiryhmä VTR.

Snellin tutkimuksen tulosten mukaan vastaajien kokemus maksuhäiriöiden vaikutuksesta työnhakuun ja työllistymiseen oli selkeää. 67 % Snellin tutkimuksen kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että maksuhäiriöt ovat vaikeuttaneet työllistymistä tai työnhakua vähintään jonkin verran. Vastaavasti 27 % vastaajista oli ollut sitä mieltä, että maksuhäiriömerkinnällä ei ole lainkaan vaikutusta työllistymiseen tai niin ikään työnhakuun.

Vastaajien oma kokemus maksuhäiriömerkintöjen vaikutuksesta työllistymiseen/työnhakuun	Lukumäärä	%
Ei lainkaan vaikutusta	13	27 %
Jonkin verran vaikutusta	11	22 %
Melko paljon vaikutusta	14	29 %
Paljon vaikutusta	8	16 %
En osaa sanoa	3	6 %
Yhteensä	49	100 %

Kuva 5. Snellin tutkimukseen vastanneiden oma kokemus maksuhäiriömerkintöjen vaikutuksesta työllistymiseen/työnhakuun. (Snell 2021)

Snell oli myös tutkinut velallisten kokemusta siitä, oliko heiltä tarkistettu luottotiedot osana työnhakuprosessia. Vastaajien vastaukset olivat jakautuneet erittäin tasaisesti ja tästä Snell oli voinut päätellä, että työnhakijoiden luottotietoja tarkistetaan verrattain paljon. Opinnäytetyönsä johtopäätöksissä Snell toteaa, että kyselyn vastaukset antavat osviittaa siitä, että ilmiönä työnhakijoiden työpaikan saamatta jääminen maksuhäiriömerkinnän vuoksi on yleistä.

3.4 Palkanmaksu ja ulosotto

Ulosottokaaren (ulosottokaari 15.6.2007/705) 4 luvun 2 pykälässä määritellään ulosmitattava palkka. Palkalla tarkoitetaan kaikenlaista palkkaa, luontoisetua, palkkiota, etuutta ja korvausta, jota voi saada työ- tai virkasuhteessa. Palkkaa koskevien säännösten alle luetaan myös eläke, sairauspäiväraha sekä muut palkan sijaan maksettavat korvaukset ja toimeentuloetuudet, joiden ulosmittausta ei ole laissa kielletty. Tämän vuoksi palkan tavoin voidaan ulosmitata työ- tai ansaintaeläke, sairauspäiväraha, äitiys-, isyys- ja vanhempainraha sekä ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha. Ulosottokaarella säädetyn ulosmittauskiellon piiriin kuuluu toimeentulotuki, asumistuki, lapsilisä, elatustuki ja korvaukset esim. kivusta, pysyvästä haitasta jne. Myös toisessa säädännössä on määrätty erityisiä ulosmittauskieltoja. Tämä säädäntö on eläke- ja sosiaalilainsäädäntö. Näiden säädäntöjen mukaan työttömän peruspäiväraha ja työmarkkinatuki (työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290) sekä kansaneläke (kansaneläkelaki 11.5.2007/568) ovat ulosmittauskelvottomia. Nämä etuudet kuitenkin otetaan huomioon, kun ulosottolaitos laskee velallisen tulopohjaa. Tulopohjaan lasketaan kaikki velallisen saamat luontoisedut, palkat, palkan sijaan maksettavat toimeentuloetuudet ja ulosmittauskelpoiset ja ulosmittauskelvottomat eläkkeet ulosottokaaren mukaan.

Ulosottokaarella on säädetty tietty suojaosuus, jota ei saa ulosmitata. Suojaosuuden tarkoitus on taata velallisen ja tämän elatuksen varassa elävien toimeentulo. Elatuksen varassa elävät on

määritelty ulosottokaareissa. Elatuksen varassa olevaksi lasketaan puoliso (eli aviopuoliso tai avioliiton omaisessa olosuhteessa elävä) sekä elatuksen varassa olevat lapset. Sillä, osallistuuko toinen puoliso lasten elatukseen, ei ole merkitystä. Suojaosuuden määrä määritellään laissa ja vuonna 2023 suojaosuuden määrä on nostettu takuueläkkeen tasolle. Suojaosuus on vuonna 2023 30,75 euroa päivässä ja 8,99 euroa velallisen elatuksen varassa olevan oman lapsen tai puolison osalta. Suojaosuuteen vuonna 2023 tehty muutos on määräaikainen ja voimassa vuoden 2023 loppuun saakka. Verrokkina, vuonna 2022 suojaosuuden määrä itse velallisen osalta oli 696 euroa kuukaudessa ja 2023 määräaikaisen muutoksen vuoksi suojaosuus itse velallisen osalta on 922,50 euroa kuukaudessa. Suojaosuus kuukaudeksi lasketaan aina 30 päivän mukaan. Oikeusministeriö vahvistaa suojaosuuden määrän asetuksella yleensä indeksin mukaisesti, joten tämä määräaikainen muutos vuonna 2023 on hyvin poikkeuksellista. (ulosottokaari 15.6.2007/705)

Ulosmittauksen määrä riippuu velallisen tuloista. Mikäli velallinen on pienituloinen (kuukausittainen nettotulo ylittää suojaosuuden määrän, mutta on kaksi kertaa suojaosuuden verran), niin häneltä ulosmitataan kaksi kolmasosaa suojaosuuden ylittävistä tuloista. Mikäli velallinen on keskituloinen (kuukausittainen nettotulo on suurempi kuin kaksi kertaa suojaosuus, mutta kuitenkin enintään neljä kertaa suojaosuuden määrä), häneltä ulosmitataan nettotuloista yksi kolmasosa. Mikäli velallinen on parempituloinen kuin keskituloinen (nettotulo suurempi kuin neljä kertaa suojaosuuden määrä), häneltä ulosmitataan yksi kolmasosa neljä kertaa velallisen suojaosuutta vastaavasta nettotulosta sekä neljä viidesosaa sen ylittävästä nettotulosta. Mikäli velallisen nettotulot ovat vähemmän, kuin suojaosuuden määrä, häneltä ei oteta ulosmittausta. (ulosottokaari 15.6.2007/705)

Velalliset voivat pyytää ulosotosta myös vapaakuukausia. Ulosotossa on uudistettu vapaakuukausijärjestelmä toukokuussa 2023. Jos velallinen on pienituloinen, voi hän saada kolme vapaakuukautta vuodessa, ilman erillistä pyyntöä. Myöskin, jos lainmukaiset edellytykset sen sallivat, niin pienituloinen velallinen voi myös saada pyydettäessä neljännen vapaakuukauden. Esimerkiksi työmatkakustannukset tai rikkoontunut pyykkikone voivat lisätä maksukyvyyn heikentymistä ja näin ollen auttaa saamaan neljännen vapaakuukauden. Keskituloiset velalliset saavat yhden vapaakuukauden vuodessa ilman erillistä pyyntöä. (Summarum Media Oy 3.7.2023)

Hallitus on tehnyt ulosottokaaren 4 luvun 48 pykälän muuttamisesta esityksen eduskunnalle. Esityksessä ulosottokaarta ehdotetaan muutettavaksi niin, että velallisen suojaosuuden tasokorotuksen voimassaoloa jatkettaisiin. Hallitus haluaa siis, että suojaosuuden määrä säädettäisiin laissa samalle tasolle, kuin se on ollut vuonna 2023. Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvion esitykseen ja sitä on tarkoitus käsitellä sen yhteydessä. Lain olisi tarkoitus tulla

voimaan 1.1.2024, mikäli esitys hyväksytään. (HE 216/2022 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottoaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta)

4 Tutkimuksen toteutus

Halusin tehdä tutkimuksen, jonka avulla saisin velallisten näkökulmia esiin työllistymisestä ja työllistymishalukkuudesta. Koska pääaineenani on juridiikka, koin saavani opinnäytetyöhön juridisen puolen esiin sillä, että tutkin ulosoton vaikutuksia työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen. Yhdistäessäni nämä kaksi asiaa, sain tutkimushypoteesiksi: ”Ulosotto vaikuttaa työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen.”

4.1 Tutkimuksen suunnittelu

Suunnittelin tekeväni kvalitatiivisen tutkimuksen ja käyttäväni tutkimukseen tutkimuskysymyksiä. Halusin tehdä tutkimuksen haastatteluna, mutta ottaessani yhteyttä mahdollisiin tämän opinnäytetyön tutkimukseen osallistuviin ihmisiin, he ilmaisivat halukkuutensa vastata tutkimuskysymyksiin omassa rauhassa. Kaikki tutkimuksen haastateltavat pyysivät minua lähettämään tutkimuskysymykset heille. Kaikki tutkimuksen haastateltavat kirjoittivat vastauksensa ylös joko paperille käsin tai lähettivät minulle Word -dokumentin, jossa vastaukset olivat lajiteltuina teemoittain ja kysymyksittäin.

Tutkimukseen vastanneista olen halunnut kerätä vain iän, sukupuolen, ammatin ja koulutusasteen. Tarkoituksenani oli merkata tutkimushaastateltavien iät etukäteen luomieni kategorioiden mukaan, valikoiden ikäluokkiin ihmiset täysi-ikäisistä alkaen ja jakaen iät luokkiin kymmenen vuoden välein. Iät valikoituivat siksi, että koin tutkimukseen parhaiten sopivan työikäiseksi lukemani henkilöt, koska tutkimuksen kohderyhmänä oli ulosottovelalliset, jotka ovat työikäisiä.

Kategoriat olivat:

1. Luokka 1: 18–27-vuotiaat
2. Luokka 2: 28–37-vuotiaat
3. Luokka 3: 38–47-vuotiaat
4. Luokka 4: 48–57-vuotiaat
5. Luokka 5: 58–67-vuotiaat

Jouduin luopumaan ikäluokista, koska kaikki tutkimushaastateltavat, jotka sain tutkimukseen, edustivat samaa ikäluokkaa. Tämän vuoksi luovuin myös kokonaan tutkimushaastateltavien ikien tallentamisesta, jotta heillä voi säilyä anonymius paremmin. Tutkimukseen vastanneista on siis kerätty vain sukupuoli, ammatti ja koulutusaste. Vastauksissa sukupuoli on ilmoitettu vastaajien ilmoittaman sukupuoli-identiteetin mukaan ja ammatti ja koulutusaste on ilmoitettu vastaajien ilmoittaman vastauksen mukaan. Koen silti tärkeäksi mainita ikäluokkajaottelun mahdollisia aiheesta tehtäviä jatkotutkimuksia varten.

4.2 Tutkimusmenetelmät ja analysointi

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista tutkimusta. Tutkimus on toteutettu lähettämällä tutkimuskysymykset tutkimushaastateltaville kuvaviestillä. Kuvaviestissä on ollut kuva tutkimuskysymyksistä teemoittain (katso liite 1). Tutkimusmenetelmä muuttui alkuperäisestä suunnitelmastani sen verran, että tutkimus on toteutettu haastattelukysymyksillä eikä haastatteluna, tutkimushaastateltavien toiveiden mukaisesti.

Tutkimus on myös vertaileva tutkimus, koska tavoitteena on ollut vertailla tutkimusvastauksien eroja ja yhtäläisyyksiä verraten näitä tutkimuksen tutkimushypoteesiin.

Tutkimusprosessi on alkanut tutkimusidean löytymisestä edeten tutkimusaiheeseen perehtymiseen. Seuraavaksi on tehty tutkimussuunnitelma ja kerätty tutkimukseen aineistoa tutkimukseen osallistuneilta. Tutkimusaineiston saannin jälkeen tutkimuksen aineisto on litteroitu Word-dokumentiksi ja seuraavaksi aineisto on analysoitu analyttisesti. Analysoinnin jälkeen tutkimuksen tulokset on raportoitu. (Günther & Hasanen s.a.)

Tutkimuskysymyksiä tutkimuksessa oli yhteensä kolme. Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymiseen?
2. Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymishalukkuuteen?
3. Miten velalliset lähtisivät kehittämään ulosottojärjestelmää?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen alla oli kaksi kysymystä. Nämä kaksi kysymystä keskittyvät työllistymiseen ja työnhakuun ja siihen, miten ulosotto vaikuttaa velallisten mielestä näihin asioihin. Toisen tutkimuskysymyksen alla oli kaksi kysymystä. Nämä kysymykset keskittyvät työllistymishalukkuuteen ja työnhakuhalukkuuteen ja siihen, miten ulosotto vaikuttaa velallisten mielestä näihin asioihin. Kolmannen tutkimuskysymyksen alla oli kolme kysymystä. Nämä kysymykset keskittyvät ulosottojärjestelmän kehittämiseen ja velallisten mielipiteisiin ulosottojärjestelmän haasteista työllistymisen suhteen, palkasta vietävän ulosottojärjestelmän kehittämiseen ja velkajärjestelyyn pääsemisen kehittämiseen.

5 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen tutkimuskysymyksiin vastasi neljä henkilöä. Puolet vastaajista oli miehiä ja puolet naisia. Koulutusasteeltaan kolme vastaajista oli toisen asteen koulutuksen käyneitä ja yhdellä vastaajista oli korkea-asteen koulutus. Kaikilla haastateltavista oli ammatti.

Tulosten analysoinnissa on painotettu vastausten samankaltaisuuden toistumista ja samojen teemojen toistumista. Myöskin prosentuaalisesti kaikkien vastaajien täysin muista tähän tutkimukseen vastaajista poikkeavat vastaukset on huomioitu analysoinnissa. Vastausten analysointi on toteutettu puolueettomasti ja kunnioittaen kaikkien tutkimukseen osallistuneiden yksityisyydensuojaa.

5.1 Tutkimuskysymys 1: Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymiseen

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli tutkia, miten ulosotossa oleminen vaikuttaa velallisten mielestä työllistymiseen. Kahdessa haastattelukysymyksessä pyydettiin vastaajia kuvaamaan kokemuksiaan siitä, miten ulosotossa oleminen vaikuttaa heidän mielestään heidän työllistymiseensä sekä miten se vaikuttaa heidän työn haussa.

Kysymysten vastauksissa painottuu se, että ulosotossa oleminen vaikuttaa heidän työn hakuunsa sekä työllistymiseensä. Haastateltavien A ja D mukaan ulosotossa oleminen vaikuttaa työn haussa siten, että he eivät voi hakea matalapalkkaisilta aloilta töitä, kun taas haastateltava B miettii vastaustensa perusteella enemmän sitä, ”Mistä saisi eniten rahaa, miettimättä työn kuormittavuutta tai muuta vaikutusta elämään.” Haastateltava D taas puolestaan karsii korkeampipalkkaisten töiden hakemista, koska hänen alallaan ”Useat työnantajat haluavat tarkistaa luottotiedot.”

Mainittakoon, että ammattiensa puolesta ainakin haastateltavat B ja C työskentelevät matalapalkkaisilla aloilla ja he ovat molemmat naisia, kun taas puolestaan haastateltavat A ja D ovat miehiä. Haastateltavista B ja C myös mainitsevat työskentelevänsä aloilla, joissa ”On onneksi töitä.”

5.2 Tutkimuskysymys 2: Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymishalukkuuteen

Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli tutkia, miten ulosotossa oleminen vaikuttaa velallisten mielestä työllistymishalukkuuteen. Kahdessa haastattelukysymyksessä pyydettiin vastaajia kuvaamaan kokemuksiaan siitä, miten ulosotossa oleminen vaikuttaa heidän mielestään heidän työllistymishalukkuuteensa ja työnhakuhaluunsa.

Toisen tutkimuskysymyksen vastauksista käy ilmi, että kolmella haastateltavista ulosotossa oleminen ei vaikuta suoranaisesti heidän työllistymishalukkuuteensa. Vain yksi vastaajista, haastateltava B toteaa ”Laskevansa, onko työnteko rahallisesti ns. ”+-nolla.”.

Haastateltavien A, B ja C vastauksista nähdään, että A:n kuvaama työnhakuhalukkuuden motivaatio on madaltunut enemmänkin sen vuoksi, että työpaikkoja, joissa on parempi palkka, on vaikea saada, kuin sen vuoksi, että he ovat ulosotossa. Haastateltava B mainitsee vastauksissaan ”No ei varmasti ainakaan tulisi haettua paikkoihin, jotka ovat ns. ”paremmille ihmisille”. Tästä voidaan päätellä, että tutkimuksen haastateltava B kokee kuuluvansa eri yhteiskuntaluokkaan kuin ns. paremmat ihmiset ja ottamatta kantaa siihen, ketkä ovat ns. parempia ihmisiä, joita B vastauksessaan mainitsee, voidaan tuloksena todeta, että tämä asia vaikuttaa haastateltava B:hen negatiivisella tavalla, ottaen huomioon sen, miten hän on vastannut kyseiseen kysymykseen.

Haastateltava D ei hae tällä hetkellä aktiivisesti töitä, joten hän ei ole ottanut asiaan kantaa vastauksessaan tutkimuskysymyksen kaksi haastattelukysymykseen kaksi.

5.3 Tutkimuskysymys 3: Miten velalliset lähtisivät kehittämään ulosottojärjestelmää

Kolmannen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli tutkia, miten velalliset lähtisivät kehittämään ulosottojärjestelmää. Tutkimuskysymyksessä kolme oli kolme haastattelukysymystä, joiden kautta vastaajat pystyivät kertomaan heidän mielestään nykyisen ulosottojärjestelmän haasteista liittyen työllistymiseen ja kertomaan kehitysehdotuksiaan palkasta vietävän ulosoton määrään ja velkajärjestelyyn pääsemiseen ulosottojärjestelmässä.

Tutkimuskysymyksen kolme vastauksissa painottuu kaikilla vastaajilla yksi sama asia. Heidän mielestään ulosotossa palkasta vietävää summaa tulisi vähentää ja suojaosuutta nostaa. Haastateltava B myös ihmettelee, että velan määrä kutistuu vain muutaman satasen, vaikka velkaa olisi lyhentänyt useita tuhansia euroja.

Haastateltavien B ja C vastauksissa painottuu se, että velkajärjestelystä täytyisi tiedottaa paremmin. Tämän huomaa haastateltavan A vastauksesta tutkimuskysymyksen kolme kolmanteen haastattelukysymykseen, koska hän vastaa että ”Velkajärjestelyyn pääseminen ulosottojärjestelmässämme edellyttää ymmärtääkseni vakaita palkkatuloja.” Huomautan, että velkajärjestely voidaan tehdä, vaikka velallisella ei olisi palkkatuloja, esimerkiksi sairaspäivärahaa saava henkilö voi päästä velkajärjestelyyn.

Haastateltava B myös mainitsee järjestelyn aikaisen tuen tarpeen sekä sen, että tarvitaan lisää rahankäytön opettelua ja ulosottoon joutumisen ehkäisyä. Haastateltava C kertoo että ”Aikanaan

minun vain käskettiin päästämään kaikki velat ulosottoon, eikä minulle kerrottu mitään velkajärjestelystä.” Tämän vuoksi haastateltava C toivoisi lisää koulutusta ulosottohenkilöille.

Haastateltava D kertoo, että hänellä ei ole kokemusta velkajärjestelystä ja ei siksi ota kantaa tutkimuskysymyksen kolme kolmanteen kysymykseen.

6 Pohdinta

6.1 Johtopäätökset

Haastateltavien vastauksista käy ilmi selkeästi, että ulosotossa oleminen vaikuttaa negatiivisella tavalla kaikkien vastaajien työllistymiseen ja työn hakuun. Vastaajista enemmistö näkee velkajärjestelyssä ja palkasta vietävässä määrässä kehitettävää. Vastauksista huomaa myös SAK:n tutkimuksen (SAK 14.2.2023) mukaisen tuloksen, että ulosotossa oleminen vaikuttaa vakavasti velallisten toimeentuloon.

Tämän opinnäytetyön tuloksista käy ilmi myös, että ulosotto ei vaikuta enemmistöllä velallisista työnhakuhalukkuuteen. Suurin osa vastaajista haluaa käydä töissä, eikä elää tuilla.

Tutkimushypoteesina tämän opinnäytetyön tutkimuksessa oli ”Ulosotto vaikuttaa velallisten työllistymiseen ja työllistymishalukkuuteen.” Tutkimuksen tulosten mukaan tutkimushypoteesia voidaan pitää totena.

Vaikka sain tämän opinnäytetyön tutkimukseen vain neljä osallistujaa, niin pidän silti tutkimusta ajankohtaisena ja tärkeänä. Uskon vahvasti osallistujamäärän olevan siksi matala, koska aihepiiri on useille ulosottovelallisille arka. Varsinkin, kun yksi tutkimuskysymyksistä koskee sitä, miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymishalukkuuteen.

Haastateltava B mainitsee vastauksissaan ”No ei varmasti ainakaan tulisi haettua paikkoihin, jotka ovat ns. ”paremmille ihmisille”. Tästä voidaan päätellä, että tutkimuksen haastateltava B kokee kuuluvansa eri yhteiskuntaluokkaan kuin ns. paremmat ihmiset ja ottamatta kantaa siihen, ketkä ovat ns. parempia ihmisiä, joita B vastauksessaan mainitsee, voidaan tuloksena todeta, että tämä asia vaikuttaa haastateltava B:hen negatiivisella tavalla, ottaen huomioon sen, miten hän on vastannut kyseiseen kysymykseen. Haastateltava B myös mainitsee tämän opinnäytetyön tutkimuksen vastauksessa, että ”Mistä saisi eniten rahaa, miettimättä työn kuormittavuutta tai muuta vaikutusta elämään.” Tätä opinnäytetyötä varten tekemässäni tiedonhankinnassa ja aiheeseen perehtyessäni en ole löytänyt hyviä lähteitä siitä, kuinka ulosotto vaikuttaa mielenterveyteen pitkällä aikavälillä. Ehdottaisin siis myös yhdeksi jatkotutkimuksen kohteeksi aihetta mielenterveydestä ja ulosotosta ja ulosoton pitkäaikaisista vaikutuksista mielenterveyteen.

Tämä opinnäytetyö on herättänyt uusia ideoita uusista mahdollisista tutkimuskohteista ja aiheista. Yksi tutkimukseen osallistuneista mainitsee työskentelevänsä kausityössä. Ehdottaisin mahdolliseksi jatkotutkimuskohteeksi sitä, miten kausityöläisten työllistymistä voisi tukea.

Osa tutkimukseen osallistuneista on ilmaissut, että ulosottokaareissa (ulosottokaari 15.6.2007/705) määritelty suojaosuuden määrä on liian matala heidän mielestään. Ehdottaisin myös uudeksi tutkimuskohteeksi sitä, miten suojaosuuden nosto on vaikuttanut työhalukkuuteen ulosottovelallisten näkökulmasta kuluvan vuoden 2023 aikana.

Huomaan tutkimuksen tuloksista myös sen, että tutkimukseen osallistuneen haastateltava B:n mainitsema ”+-nolla”-tilanne koskee niin sanottua kannustinloukku -tilannetta, josta myös Karppisen tutkimukseen osallistuneet kertovat Karppisen opinnäytetyössä. (Karppinen 2023, 33) Suosittelisin vahvasti tästä aiheesta tehtävän lisää tutkimuksia.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että velkajärjestelystä tulisi informoida ihmisiä paremmin. Ehdottaisin aiheesta tehtävän oppaan, esimerkiksi nimellä Velkajärjestelyyn hakemisen uusi opas.

Kaikki tämän opinnäytetyön tutkimukseen osallistuneet edustivat samaa ikäluokkaa ja siitä syystä jätin opinnäytetyöstä ikäjaottelun pois. Ehdottaisin myös jatkotutkimusta eri ikäluokkien välisistä eroista ulosottovelkojen määrässä ja summissa tarkemmin, mitä SAK:n tutkimuksessa oli sivuttu. (SAK 14.2.2023)

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista tutkimustapaa. Kaikilta tutkimukseen vastanneilta on pyydetty heidän suostumuksensa tutkimukseen. Tutkimus oli alun perin tarkoitus tehdä tutkimuskysymysten avulla haastatteluina. Koska aihe voidaan nähdä araksi, halusin kunnioittaa tutkimukseen vastanneiden henkilöiden toivetta ja lähetin heidän pyynnöstään tutkimuskysymykset heille pohdittaviksi ja sovin heidän kanssaan siitä, että he saivat pyynnöstään lähettää vastauksensa minulle viestillä joko käsin kirjoitettuina tai Word -dokumenttina.

Opinnäytetyön tutkimus on tehty huolellisesti ja rehellisesti ja myöskin kunnioittaen tutkimukseen vastanneiden yksityisyydensuojaa. Tutkimuksen vastaajien vastaukset ovat olleet saatavilla vain tutkimuksen tekijällä ja heidän henkilöllisyytensä on tiedossa vain tutkimuksen tekijällä. Tutkimukseen vastanneiden vastaukset on litteroitu ja tutkimukseen osallistuneiden lähettämät vastaukset on poistettu tutkimuksen tekijän puolelta ja tutkimuksen tekijän litteroimat vastaukset on poistettu. Tutkimukseen vastanneiden henkilöiden henkilöllisyyttä ei voida tunnistaa heidän vastauksistaan eikä heistä opinnäytetyötä varten kerätyistä taustatiedoista voida myöskään tunnistaa heidän henkilöllisyyttään. (Helsingin yliopisto s.a.)

Olen opinnäytetyön laatijana pyrkinyt olemaan täysin puolueeton vastauksien analysoinnin kanssa ja en ole muokannut tutkimukseen vastanneiden vastauksia. Tutkimuksen tulokset olen pyrkinyt esittämään tässä opinnäytetyössä niin objektiivisesti, kuin se on mahdollista.

Tietoperustan lähteiksi tähän opinnäytetyöhön olen pyrkinyt löytämään luotettavia lähteitä. (Haaga-Helia ammattikorkeakoulu 27.11.2023)

6.3 Oma oppiminen

Opinnäytetyöprosessi on minulla ollut pitkä ja hyvin haastava. Halusin ehdottomasti tehdä opinnäytetyön aiheesta, joka on minua kiinnostava ja ajankohtainen. Jouduin rajaamaan opinnäytetyöni aihetta hyvin paljon ja jättämään tämän opinnäytetyön ulkopuolelle useat, asiaan liittyväksi kokemani lisätietoperustan aiheet.

Tietopohjan osuuteen olisin halunnut löytää kirjallisuutta aiheesta, mutta koin lakitietojen muuttuvan opinnäytetyöni kirjoitusvaiheen aikana sen verran, että halutessani ajantasaista tietoa aiheesta, tunsin internet -lähteet paremmaksi vaihtoehdoksi.

Koin saavani haluamani tiedot parhaiten käyttämällä tutkimushaastattelua jäsennellyillä teemoilla. Tutkimukseen halusin haastateltavia neljä tai viisi, jotta kykenen saamaan tutkimustuloksiin luotettavuutta. Luotettavuuden perustelen sillä, että tavoittelin tutkimuksella tietoa velallisten näkökulmista. Haastateltavia sain tutkimukseen neljä. Olisin toivonut pidempiä vastauksia tutkimukseen vastanneilta, mutta olen kiitollinen siitä, että sain haastateltavia osallistumaan tämän opinnäytetyön tutkimukseen, ottaen huomioon, kuinka henkilökohtainen ja arka aihe ulosotto voi olla velallisille.

Olin yllättynyt, että läheltä omaa aihevalintaani on tehty hyvin vähän helposti löydettäviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Toivoisin jatkossa tehtävän lisää tutkimuksia aiheesta valtion toimesta, kuunnellen enemmän velallisten mielipiteitä ja näkökulmia heitä koskevaan asiaan.

Opinnäytetyöni aihepiiri on minulle hyvin tuttu, mutta koen silti oppineeni paljon uutta tätä opinnäytetyötä tehdessä. Koen päässeeni syventymään aiheeseen ja varsinkin tämän opinnäytetyöprosessini aikana tapahtuneet muutokset ulosottokaareissa ovat olleet opettavia hetkiä seurattessani ulosottokaaren muutosten päätösprosessia. Olen oppinut erottamaan paremmin aihepiiriin liittyviä termejä toisistaan ja koen tämän olevan hyödyllistä, koska pääaineenani on juridiikka ja juridisessa mielessä eri termeillä on iso merkitys, varsinkin, jos niitä sotketaan toisiinsa.

Prosessina opinnäytetyö on ollut minulle hyvin haastava ”ikuisuusprojekti”, varsinkin, koska minulla on diagnosoitu opintojeni aikana ADHD, eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö. Koen silti tämän prosessin opettaneen minulle myös sitkeyttä saattaa asiat loppuun, sillä useaan kertaan tämän opinnäytetyöprosessin aikana olen halunnut luovuttaa koko valmistumisen suhteen, mutta olen silti jatkanut opiskelua.

Opinnäytetyön aikana olen saanut parannettua tiedonhakutaitojani sekä myöskin it-taitojani. Olen myös omaksunut lisää lainopillista tietoa ulosotosta sekä löytänyt uusia, mielenkiintoisia aiheita jatkotutkimuksille aiheeseen liittyen.

Lähteet

Digi- ja väestötietovirasto 29.4.2022. Työllistymisen tukeminen. Luettavissa:

<https://www.suomi.fi/oppaat/tyottomuus/tyollistyminen/tuki>. Luettu 29.11.2023.

Digi- ja väestötietovirasto 4.5.2023. Työllistymisen tukeminen. Luettavissa:

<https://www.suomi.fi/oppaat/tyottomuus/tyollistyminen/tuki>. Luettu 29.11.2023.

FREE.fi 3.5.2022. Kevytyrittäjän työttömyysturva. Luettavissa:

<https://free.fi/yrittajyyskoulu/kevytyrittajan-tyottomuysturva/>. Luettu 29.11.2023.

Günther, K. & Hasanen, K. s.a. Johdanto: tutkimuksen kulku. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa:

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/tutkimuksen-kulku/>. Luettu 3.12.2023.

Günther, K. & Hasanen, K. s.a. Tutkimuksen suunnittelu. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa:

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/tutkimuksen-suunnittelu/>. Luettu 3.12.2023.

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu 27.11.2023. Näin haet tietoa: Valitse luotettava lähde.

Luettavissa: <https://libguides.haaga-helia.fi/nain-haet-tietoa/valitse-luotettava-lahde>. Luettu 3.12.2023.

HE 216/2022 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottoakaan 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.

Helsingin yliopisto s.a. Tietosuoja tutkimuksessa. Luettavissa:

<https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/vastuullinen-tiede/tietosuoja-tutkimuksessa>. Luettu 3.12.2023.

Immonen, K. 1.11.2018. Miten arvioin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta? Luettavissa:

<https://immonenkati.blogspot.com/2018/11/laadullisen-tutkimuksen-luotettavuus.html>. Luettu 20.11.2023.

Isotalo, E., Kanninen, O., Karhunen, H., Maczulskij, T. & Ravaska, T. 26.5.2021. Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja

tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:40. Luettavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-158-2>.

Luettu 20.11.2023.

Kansaneläkelaitos 28.9.2023. Työllistymistä edistävät toimenpiteet. Luettavissa:

<https://www.kela.fi/tyollistymista-edistavat-toimenpiteet>. Luettu 29.11.2023.

Kansaneläkelaki 11.5.2007/568

Karppinen, K. 2023. "Velat puheeksi, työllistymisen tueksi": taloudellisten ja velka-asioiden puheeksi ottamisen kehittäminen Oulun työllisyyden kuntakokeilussa. Ylempi AMK-opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu, erityissosiaaliohjauksen maisteriohjelma. Luettavissa:

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2023052212594>. Luettu 28.11.2023.

Kaukonen, H.-M. 13.10.2022. Luottotiedot tarkistetaan työnhaussa yhä useammin – tällaiset ovat työnhakijan oikeudet. Luettavissa: <https://duunitori.fi/tyoelama/luottotiedot-tarkistetaan-tyonhaussa>. Luettu 29.11.2023.

Kuluttajaliitto s.a. Ulosotto. Luettavissa: <https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/ulosotto/>. Luettu 20.11.2023.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57.

Luottotietolaki 11.5.2007/527

Minilex s.a. Ulosottolaki. Luettavissa: <https://www.minilex.fi/a/ulosottolaki>. Luettu 20.11.2023.

SAK 14.2.2023. Työttömyyden syyt työttömien näkökulmasta. Työttömille tehty haastattelututkimus. Luettavissa: <https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/tyottomyyden-syyt-tyottomien-nakokulmasta>. Luettu 28.11.2023.

SAK 28.7.2022. Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ulosottokaaren muuttamisesta. Luettavissa: <https://www.sak.fi/aineistot/lausunnot/luonnos-hallituksen-esitykseksi-eduskunnalle-ulosottokaaren-muuttamisesta>. Luettu 28.11.2023.

Salmela, T 3.3.2022. Ulosottokaaren muutostarpeet: Tutkimusraportti Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta. Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:11. Luettavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-963-6>. Luettu 20.11.2023.

Snell, T. 2021. Maksuhäiriöiden vaikutus työllistymiseen – Velallisten kokemuksia. Alempi AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu, liiketalouden tutkinto-ohjelma. Luettavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021052711891>. Luettu 29.11.2023.

Summarum Media Oy 3.7.2023. Ulosoton suojaosuus 2023. Luettavissa: <https://www.summarum.fi/velka-ja-talousopas/mita-tarchoittaa-suojaosuus/>. Luettu 20.11.2023.

Surveymonkey s.a. Määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välinen ero. Luettavissa:
<https://fi.surveymonkey.com/mp/quantitative-vs-qualitative-research/>. Luettu 20.11.2023.

Työ- ja elinkeinoministeriö s.a. TE-palvelut tukevat työllisyyttä ja kasvua. Luettavissa:
<https://tem.fi/julkiset-tyovoima-ja-yrittyspalvelut>. Luettu 29.11.2023.

Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290

Ulosottoaari 15.6.2007/705

Ulosottolaitos 10.2.2023. Ulosottolaitos on valtakunnallinen. Luettavissa:
<https://ulosottolaitos.fi/fi/index/ulosottolaitos/ulosotontoimintavaltakunnallisesti.html#>. Luettu 20.11.2023.

Ulosottolaitos 16.10.2020. Ulosottolaitos. Luettavissa:
<https://ulosottolaitos.fi/fi/index/ulosottolaitos.html#>. Luettu 20.11.2023.

Ulosottolaitos, Valtakunnanvoudin kanslia, esikuntayksikkö, 27.2.2023. Ulosotto Suomessa, Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2022. Valtakunnan vouden kanslia. Helsinki. Luettavissa:
https://www.ulosottolaitos.fi/material/collections/20230306101248/HqfsvgpWZ/Ulosotto_Suomessa_Ulosottolaitoksen_vuositilastoja_2022.pdf. Luettu 20.11.2023.

Liitteet

Liite 1. Tutkimuskysymykset ja haastattelukysymykset

Tutkimuskysymys 1: Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymiseen.

1. Miten koet sen, että olet ulosotossa, vaikuttavan työllistymiseesi?
2. Miten koet sen, että olet ulosotossa, vaikuttavan työn haussasi?

Tutkimuskysymys 2: Miten ulosotossa oleminen vaikuttaa työllistymishalukkuuteen.

1. Miten koet sen, että olet ulosotossa, vaikuttavan työllistymishalukkuuteesi?
2. Miten koet sen, että olet ulosotossa, vaikuttavan työnhakuhalukkuuteesi?

Tutkimuskysymys 3: Miten velalliset lähtisivät kehittämään ulosottojärjestelmää.

1. Mikä mielestäsi aiheuttaa haasteita työllistymisen suhteen nykyisessä ulosottojärjestelmässä?
2. Miten kehittäisit palkasta vietävän ulosoton määrää?
3. Miten kehittäisit velkajärjestelyyn pääsemistä ulosottojärjestelmässä?